

Conf. univ. dr. Maia PISANIUC, ASEM

Recenzent: conf. univ. dr. Viorica Lopotenco

CRIZA SISTEMULUI BANCAR INTERNAȚIONAL, NECESITATEA REGLĂRII INTERNAȚIONALE

*La vague de dereglementation financiere amorcee par les Etats-Unis au debut des anees quatre-vingt, et qui a gagnie depuis la plupart des grands pays industrialises, et l*environnement financier nationaux et internationaux: Apres la crise de la dette des PED et le krach boursier d octobre 1987 la destabilisation des sistemes bancaires qui a touche la plupart des pays industrialises au debut des anees 90 a relance le debat sur le risques de systeme auxquels sont exposes les systemes financiers et les moyens de les prevenir.*

Valul dereglării financiare, conceput de Statele Unite ale Americii la începutul anilor '80 și care s-a răspândit în majoritatea statelor industrializate, stă la originea unei mutații profunde a circuitelor de finanțare și a mediului financiar național și internațional. În ansamblu, descătușarea piețelor monetare și financiare, sporirea controlului valutar și dezvoltarea inovațiilor financiare au creat un climat favorabil creșterii finanțării directe, care a pus sub semnul întrebării tradiționalul rol de intermediar al băncilor. De acum înainte acestea sunt expuse unei duble concurențe, ce ține de cele două fațete ale activității lor : acordarea de credite și colectarea depozitelor. Pe de o parte, instituțiile bancare trebuiau să facă față apariției noilor surse de finanțare, mai puțin costisitoare pentru întreprinderi (bonuri de trezorerie, obligațiuni pe piețele naționale, cambii pe termen mediu pe piețele internaționale). Concurența creată era cu atât mai aprigă, cu cât cererea de credite din partea tradiționalilor clienți (a întreprinderilor) se reducea, ca rezultat al redresării ratelor lor de autofinanțare. Pe de altă parte, costul resurselor era în creștere, legată de apariția instrumentelor de plasament mai rentabile, care abat economiile menajelor de la depozitele bancare. În plus, în condițiile mondializării circuitelor financiare, ele devin expuse unei concurențe internaționale acerbe.

Astfel strâmtorate, băncile și-au văzut marjele degradate, iar clientela în același

timp dispărută. Drept răspuns la acest pericol, ele și-au asumat mai multe riscuri la creditare, manifestându-se activ în finanțarea boomului imobiliar de la sfârșitul anilor '80, desfașurând activitatea lor în afara bilanțului, altfel spus, intervenind pe piețele activelor financiare pe cont propriu. Această evoluție presupunea o schimbare a culturii băncilor, care abandonau regulile stricte ale activității lor tradiționale, pentru a se implica, astfel, în activități mai riscante. Înăsprirea politicilor monetare de la sfârșitul anilor '80, schimbarea conjuncturală care a rezultat și căderea prețurilor la active de pe mai multe piețe speculative (imobiliară în țările industrializate, *junk-bonds* în Statele Unite, hârtiilor financiare în Suedia, Bursa în Japonia etc.), au pus în evidență amploarea degradării bilanțurilor bancare.

La rândul său, aceasta frâna reluarea activității în zona OCDE, reluarea creditării neputând interveni, în pofida micșorării ratei dobânzii, atât timp cât bilanțurile bancare nu s-au debarasat de ansamblul creanțelor dubioase, acumulate în perioada euforiei financiare. În Statele Unite, „purificarea” bilanțurilor bancare nu s-a înfăptuit decât prin îmbunătățirea excepțională a condițiilor monetare, care au readus, la începutul anului 1989, ratele reale ale dobânzii pe termen scurt la cel mai jos nivel în treizeci de ani și le-au menținut aproape de zero în 1992 și 1993.

Prin această politică, FED oferea posibilitate băncilor să se refinanțeze la preț redus, plasându-și lichiditățile pe piața obligațiunilor la o rată mai mare, reconstituindu-și profiturile, ceea ce le permitea, astfel, să-și restabilească la nivelul adecvat sursele pentru creanțele dubioase. În Europa, însă, acest proces era blocat în majoritatea țărilor prin constrângerile valutare impuse de SME, în timp ce în Japonia dublul faliment al pieței imobiliare și al bursei a împiedicat, până la sfârșitul deceniului, redresarea băncilor.

Importanța riscurilor de sistem

După criza datoriei din țările în curs de dezvoltare și krach-ul din octombrie 1987, destabilizarea sistemelor bancare, cunoscută de majoritatea țărilor industrializate la începutul anilor '90, a relansat dezbaterile în jurul riscurilor de sistem, la care erau expuse sistemele financiare și metodele de a le preveni. În mod tradițional, riscul de sistem se definește ca riscul prin care un accident izolat privind un participant (faliment) sau o piață (krach) distinctă se răsfrânge asupra întregului sistem, având implicații profunde în activitățile, comportamentele participanților și în integrarea activă a piețelor.

În ceea ce privește băncile, se disting trei tipuri de risc. Primul, cunoscut sub numele de „Herstatt risk”, de la denumirea băncii germane, care a cunoscut un faliment răsunător în 1974, presupune securitatea în plățile interbancare internaționale. Răspândit ca rezultat al creșterii explozive a operațiunilor financiar-valutare, acest risc este condiționat de absența oricărui mecanism ce ar permite asigurarea ambelor părți în plata simultană a unei operațiuni valutare. Deși majoritatea operațiunilor importante este efectuată cu ajutorul sistemelor electronice, gestionate, în general, de către băncile centrale, compensarea între ele nu se efectuează decât după o anumită perioadă, lăsând în poziție deschisă una dintre părțile tranzacției, generând riscul de nerespectare a angajamentelor sale din partea celeilalte. În cazul tranzacțiilor internaționale, perioada poate fi cu atât mai mare, cu cât sistemele de compensare a băncilor centrale nu au același orar de funcționare. În cazul băncii

Herstatt, nefinalizarea unei operațiuni, legată de incapacitatea de plată a acestei bănci, a provocat o neîncredere generală față de sistemul de plăți, care a secat piețele, punând în pericol mulți participanți.

Panica bancară, caracterizată prin cererea masivă și molipsitoare a conversiei depozitelor în lichidități din partea publicului, constituie al doilea tip de risc de sistem. Provocată, în fond, de dificultățile unei bănci, criza poate difuza rapid asupra întregului sistem, dacă lichiditatea depozitelor nu este asigurată de către puterile publice. În Statele Unite, *criza bancară din 1933 a stat la baza instituirii sistemului de asigurare publică a depozitelor*, capabil să alimenteze o mică parte a activelor bancare. În consecință, acest sistem a fost adoptat de numeroase țări. Totuși, criza caselor de economii americane (*Savings and Loan Associations*) din anii '80, care este, de asemenea, legată de marea parte a exceselor ocazionate de dereglare (suprimarea și reglementarea Q și concurența aprigă pentru captarea depozitelor, liberalizarea condițiilor de creditare etc.), demonstrează limitele acestui tip de mecanism. Incapacitatea dispozitivului de asigurare de a face față dificultăților a obligat guvernul federal să intervină cu sume enorme (cca \$300 mlrd.), refinanțând mai ales societatea de asigurare a depozitelor.

Existența dispozitivelor de asigurare nu este lipsită de efecte adverse, în măsura în care ea nu incită băncile și alte instituții financiare să țină cont de calitatea creditelor acordate. Astăzi acest risc moral (*moral hazard*) este cu atât mai important, cu cât băncile intervin din ce în ce mai insistent pe piețele financiare pe cont propriu, putând să realizeze cu un profit limitat mai mult decât cel produs prin costisitoarele rețele ale agenților comerciale. Menținerea unei sancțiuni a pieței pentru operatorii prea aventuroși rămâne, deci, o condiție indispensabilă în asigurarea evoluției sistemului. Salvarea, organizată de către FED pentru *Long Term Capital Management* din 1998, demonstrează că diferența dintre această cerință morală și practică este cu atât mai mare, cu cât operatorul în cauză ocupă o poziție centrală în sistemul financiar.

Necesitatea regulilor internaționale

Al treilea tip de risc nu este decât cel al falimentării debitorilor. Ilustrat în mod dramatic prin criza datoriei țărilor în curs de dezvoltare, acest risc stă la baza unei inițiative majore de rereglementare, organizată de acord comun de activitățile bancare ale țărilor industrializate. Consecință a recomandărilor comitetului Cooke, organizat de către *BRI*, Băncile centraie ale principalelor țări industrializate au convenit în 1988 la un acord privind impunerea normelor de solvabilitate unice și obligatorii băncilor internaționale. Coeficientul Cook, pe care băncile trebuie să-l respecte începând cu 1993, este definit prin raportul fondurilor proprii ale băncilor la creditele pe care ele le distribuie. Acestea sunt ponderate după o grilă unică, în funcție de natura riscurilor asumate. De exemplu, o creanță față de o bancă multilaterală de dezvoltare presupune un coeficient de risc de 20%, un credit imobiliar – un coeficient de 50%, o creanță în valută față de un stat nemembru al OCDE – un coeficient de 100%. Totalul riscurilor calculate trebuie să fie cu 8% mai mare față de fondurile proprii, inclusiv rezervele. În acest mod, sunt limitate eventualele distorsiuni ale condițiilor concurențiale, ce rezultă din diferite reglementări, dar și riscurile „unei suprasolicitări reglementare, care ar fi putut elimina toate constrângerile”[Aglietta 2001b].

În paralel, a fost consolidată, sub egida *BRI*, supravegherea instituțiilor financiare, și anume desfășurarea activității lor în afara bilanțului. În realitate, anume în acest ultim domeniu riscurile generate sunt cele mai mari, fapt confirmat în Franța de dificultățile Creditului Lyonnais. Până aici eforturile de prevenire sunt concentrate asupra funcției

tradiționale a băncilor: creditarea. Participarea activă a acestora pe piețele produselor derivate și intransparența riscurilor expuse pe aceste piețe slăbește, totuși, semnificația coeficientului Cooke. Aceste considerări au determinat *BRI* (Banca Reglementărilor Internaționale) să propună extinderea regulilor de capitalizare de la riscul de credit (falimentul unui debitor) la riscul de piață (fluctuațiile prețurilor la activele financiare).

O altă propunere, cunoscută sub numele de *narrow banking*, presupune instaurarea unei stricte bariere între activitatea de creditare, colectarea depozitelor și activitățile bancare riscante. Băncile înseși și-ar asuma consecințele riscurilor legate de activitățile nebankare, cărora n-ar putea să le facă față utilizând resursele lor tradiționale. Utilizarea depozitelor asigurate, de care ele dispun, s-ar fi redus reglementar la achiziționarea titlurilor sigure, ca obligațiunile statului. Protejată de eventualele consecințe ale activităților bancare riscante, clientela ar accepta în schimb o remunerare mai mică a depozitelor sale.

Oricare ar fi pertinenta lor, aceste propuneri constituie dovada unei conștientizări profunde a exceselor la care a condus, în contextul globalizării financiare accelerate, dereglementarea competitivă din anii '80. Activitatea de prevenire a riscurilor, întreprinsă sub conducerea *BRI*, nu constituie însă decât un început destul de parțial. Succedarea crizelor financiare de la începutul anilor '90 și efectele lor profund destabilizatoare pentru economiile reale confirmă că, în afara *rereglementării*, este binevenită în plan internațional întrebarea regulării financiare.

Bibliografie:

1. Aglietta Michel, *Crises financières et regulation monetaire*, La Decouverte, coll."Reperes"2001 Paris.
2. Banque des reglements internationaux, *Rapport annuel*, Basle.
3. Coville Thierry, *Les lecons de la crise financiere des economies emergentes*. La Decouverte, Paris 2000.
4. OFCE – Departement des diagnostics, *Le krach avertissement sans frais*, Revue de l'OFCE N23, 1988.
5. Ominami Carlos, *Le Tiers Monde dans la crise*, La Decouverte, 1986.
6. Jacques Adda, *La mondialisation de l'economie*, 2 Problemes, La Decouverte, Paris 2002.